

projectbeschrijving voor de leerkracht

PROJECT PERSOONLIJKE VERHALEN

Leerlijn Erfgoed | Thema Verhalen | Groep 7&8 | juli 2018

Klaar voor de start?

- ✓ Gebruik de digitale versie van dit project.
- ✓ Download dit document op je computer voor het beste gebruik.
- ✓ We gaan ervan uit dat je kennis hebt van de [opzet van COH](#).
- ✓ Vraag bij de voorbereiding zo nodig hulp aan je interne cultuurcoördinator of je cultuurcoach (laat je informeren over de scholingsmogelijkheden).
- ✓ Bereid het project bij voorkeur samen met je collega's voor (vergeet de vakleerkrachten niet).
- ✓ Een bezoek aan een voorstelling, tentoonstelling of vaste collectie in een Haagse culturele instelling is van grote meerwaarde. Zie [CultuurSchakel](#) voor het actuele aanbod.
- ✓ Nodig als dat lukt een kunstenaar uit die betrokken wordt bij de uitvoering van het project. Zie [CultuurSchakel](#).
- ✓ Bedenk van tevoren bij welke onderdelen je ouders kunt inschakelen.
- ✓ Je mag het project 'op maat maken', mits je de fasen van het creatieve proces blijft doorlopen.
- ✓ Trek voor het hele project zes tot acht lesmomenten van 45 minuten uit.
- ✓ Kijk ook even op de [Facebookpagina](#) van Cultuuronderwijs op zijn Haags voor meer informatie en het gebruikersplatform.

Inhoudsopgave

1. Informatie.....	1
2. Introductie.....	3
3. Oriëntatie.....	3
4. Opdracht: Verhaalde herinneringen.....	5
5. Opdracht: Memoires van oorlog.....	7
6. Opdracht: Levensverhalen.....	11

1. Informatie

Lees ter voorbereiding van de COH-lessen onderstaande informatie over de invulling en het doel van het project en manieren om het project te promoten. Ook zijn hieronder de algemene benodigdheden en de begrippenlijst opgenomen.

Wat doen de leerlingen in dit project?

In dit project *Persoonlijke verhalen* staan persoonlijke verhalen op verschillende manieren centraal. Leerlingen bestuderen hoe deze overleveringen kunnen dienen als bron om te leren over de geschiedenis en wat de beperkingen hiervan zijn. In de eerste deelopdracht wordt gekeken naar de mondelinge geschiedenis. Deelopdracht 2 gaat over verschillende soorten van wat wel egodocumenten wordt genoemd: materialen, zoals dagboeken en biografieën, waarin de maker over zichzelf vertelt. In deelopdracht 3 gaan leerlingen zelf aan de slag met het vastleggen van herinneringen.

Waarom dit project?

Den Haag telt vandaag de dag meer dan 500.000 inwoners: allemaal mensen met hun eigen verhaal. Bijzondere verhalen blijven vaak in sterke mate circuleren. Mensen geven hun verhaal door aan anderen en vertellen het keer op keer opnieuw. Sommige mensen schrijven hun ervaringen op, in bijvoorbeeld een dagboek of autobiografie, die vervolgens bewaard blijven voor het nageslacht.

Doelen

In dit project worden bij de Introductie, de Oriëntatie en de Opdrachten steeds twee kennisdoelen en twee vaardigheidsdoelen benoemd. De volgende houdingsdoelen gelden voor het project in het algemeen:

- De leerling heeft een nieuwsgierige houding en is pro-actief
- De leerling kan positief kritisch reflecteren op eigen werk en dat van anderen

Promotie

Het project gaat meer leven als er ook buiten de klas aandacht voor is. Denk na over manieren om het project te promoten.

- Stel ouders op de hoogte van het museumbezoek of de komst van de 🎨 kunstenaar in de klas.
- Maak flyers voor de eindpresentatie en verspreid deze in de buurt.
- Maak foto's of filmpjes van de diverse presentatiemomenten en deel deze via de schoolwebsite, klassenapp of andere kanalen.
- Zorg dat de redactie van de wijkkrant tijdens de presentatie aanwezig is om een stukje te schrijven.

Algemene benodigdheden

Maak gedurende het hele project gebruik van de volgende ruimtes en materialen:

- klaslokaal of speellokaal
- muziekinstallatie en/of digibord
- digitaal foto- en filmtoestel
- (kleuren)printer
- postervellen en stiften voor de leerkracht om aantekeningen op te maken tijdens gesprekken in de klas

Begrippenlijst Nederlandse taal

Vaktaal

de overlevering
de erfgoed instelling
het archief
het objectlabel
het dagboekfragment
de Tweede Wereldoorlog
de memoires
het historische verhaal

Algemene woorden

het feit
het dagboek
de tentoonstelling
het interview
de context
de documentaire
de bron (van informatie)

Werkwoorden

formuleren
toelichten

2. Introductie

Kennisdoelen	De leerling: <ul style="list-style-type: none"> • n.v.t.
Vaardigheidsdoelen	De leerling houdt gedurende een week een dagboek bij over opvallende gebeurtenissen in de groep.

Benodigdheden

- Er zijn geen extra materialen nodig naast de algemene benodigdheden.

Aan de slag in de klas

Maak een keuze uit onderstaande opdrachten om het project te introduceren:

- Vertel kort (een gedeelte van) uw eigen levensverhaal. Ga hierbij ook in op uw eigen ervaring ten tijde van een historische gebeurtenis in Den Haag (of anders landelijk of internationaal). Denk bijvoorbeeld aan de eerste editie van North Sea Jazz (1976), de demonstratie tegen de plaatsing van kruisraketten (1983), de val van de Berlijnse Muur (1989), het bezoek van Bill Clinton aan Den Haag (1997), de invoering van de euro (2001), de begrafenis van prinses Juliana (2004), de aanslagen op 9/11 (2001) of de moord op Pim Fortuyn (2002). Zie ook de website <http://www.haagsetijden.nl/> Laat eventueel een filmpje zien over deze gebeurtenis, bv. via www.schooltv.nl

Laat de leerlingen vragen stellen over uw verhaal. Vinden zij het belangrijk dit soort persoonlijke verhalen bewaard blijven voor volgende generaties? Hoe zou je dit kunnen doen?

- Zowel u als de leerlingen houden de week voorafgaand aan het project een dagboek bij over opvallende gebeurtenissen die in de klas plaatsvinden. Bij wijze van introductie op het project leest u een verhaal voor dat is gebaseerd op deze ervaringen. Vraag leerlingen naar hun eerste reactie en bespreek in hoeverre de eigen ervaringen die zij in hun dagboek hebben opgenomen, overeenkomen met hoe u het in uw verhaal heeft verwoord.

3. Oriëntatie

Kennisdoelen	De leerling ervaart de waarde van het delen van persoonlijke herinneringen.
Vaardigheidsdoelen	De leerling neemt deel aan gesprekken over de waarde van het delen van herinneringen.

Benodigdheden

- Er zijn geen extra materialen nodig naast de algemene benodigdheden.

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste oriëntatie-onderdelen: het filosofisch gesprek en het uitvoeren van de eerste opdracht.

Het filosofisch gesprek

Voer naar aanleiding van de introductie een filosofisch gesprek. Stel hierbij (een aantal van) onderstaande vragen:

- Is de ene herinnering belangrijker dan de andere?
- Kun je alles onthouden wat je in het verleden hebt meegemaakt?
- Is alles wat je hebt onthouden ook echt gebeurd?
- Waarom herinner je de ene gebeurtenis beter als de andere?
- Waarom zouden mensen hun levenservaringen willen vastleggen in een dagboek?
- Waarom wordt aan de herinneringen van sommige mensen meer waarde gehecht dan aan die van anderen?

Oriëntatieopdracht

Introduceer het thema 'persoonlijke verhalen' in een klassengesprek. Vraag een aantal leerlingen om een persoonlijke herinnering te delen waar ze veel waarde aan hechten of waarvan ze denken dat die hen altijd bij zal blijven. Bespreek vervolgens of de leerlingen die herinnering op een bepaalde manier hebben vastgelegd (bijvoorbeeld aan de hand van foto's of voorwerpen) en of er leerlingen zijn die een dagboek bijhouden. Reflecteer op deze thematiek aan de hand van de onderstaande vragen.

Reflectievragen

- Waarom heb je ervoor gekozen om specifiek deze herinnering te delen?
- Wat valt op aan de gedeelde herinneringen? Zijn er overeenkomsten/verschillen?
- Waarom houd je geen dagboek bij of waarom doe je dit juist wel?
- Vind je het belangrijk dat herinneringen bewaard blijven? Waarom wel/niet?

4. Opdracht: Verhaalde herinneringen

In deze eerste opdracht gaan de leerlingen op zoek naar Haagse herinneringen van gewone Hagenaars. Naar één van deze verhalen wordt onderzoek gedaan door plattegronden en voorwerpen te raadplegen, overeenkomsten en verschillen te benoemen tussen vroeger en nu en door het verhaal in stukken te delen waardoor verschillende verhalen ontstaan. Tijdens de uitvoering verbeelden de leerlingen in een groepje een deel van het verhaal op eigen wijze en presenteren dit vervolgens in een tentoonstelling waar het hele verhaal weer zichtbaar wordt.

Kennisdoelen

De leerling:

- maakt kennis met persoonlijke herinneringen van Hagenaars over de geschiedenis van Den Haag.

Vaardigheidsdoelen

De leerling:

- doet onderzoek naar Haagse verhalen en bekijkt de overeenkomsten en verschillen tussen toen en nu;
- verbeeldt in een groepje op eigen wijze een deel van een Haags verhaal.

Benodigheden

- diverse voorwerpen passend bij het te verbeelden Haags verhaal
- teken -, schilder -en knutselmaterialen

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoek, uitvoeren, presenteren en evalueren.

Onderzoek

De website Haagse Herinneringen (<http://www.haagseherinneringen.nl>) is een initiatief van vier Haagse erfgoedinstellingen om persoonlijke herinneringen van mensen vast te leggen. De website biedt een uitgebreid archief van interviews met gewone Hagenaars die herinneringen ophalen aan de geschiedenis van de stad. De verhalen zijn thematisch georganiseerd.

Kies een thema waarbij het verhaal wordt verteld in een videofragment. Selecteer bij voorkeur een thema dat voor de leerlingen herkenbaar is, bijvoorbeeld vanwege de nabijheid van de locatie van de school. Geschikte thema's zijn bijvoorbeeld: 'Den Haag en de Oranjes', 'Jong: fuiven in de jaren '60', 'Een nieuw huis op Ypenburg'.

Laat een van de filmpjes zien op het Digibord, bespreek eventueel de woorden die niet zijn begrepen, en laat de leerlingen een antwoord formuleren op de volgende vragen:

- Waar gaat het verhaal precies over?
- Welke plekken in Den Haag komen in het verhaal naar voren? Zoek deze op een plattegrond op.
- Welke verschillen tussen toen en nu komen in het verhaal naar voren?
- In welke onderdelen/ gebeurtenissen is het verhaal op te delen?

Reflectievragen

- Waarom denk je dat dit verhaal is verteld en vastgelegd?
- Denk je dat het verhaal door mensen later belangrijk zal worden gevonden?
- Denk je dat het verhaal echt zo heeft plaatsgevonden en volledig klopt?
- Wat heeft je het meest verrast?

Uitvoeren

Verdeel de leerlingen in groepjes en geef elk groepje de opdracht een onderdeel van het verhaal/ een gebeurtenis te verbeelden/ vorm te geven. Alle onderdelen tezamen vormen het gehele verhaal. Er kan worden gewerkt met voorwerpen, foto's en plattegronden. De leerlingen kunnen ook een onderdeel uit het verhaal tekenen of met andere materialen verbeelden.

Reflectievragen

- Waarom vond je het belangrijk om dit specifieke onderdeel uit het verhaal uit te beelden?
- Hangen de verschillende uitgebeelde onderdelen op een logische manier met elkaar samen?
- Waarom heb je het onderdeel uit het verhaal specifiek op deze manier weergegeven?
- Is het verhaal goed te volgen, te herkennen?
- Welk onderdeel vind je het meest bijzonder uitgewerkt?

Presenteren

Richt een tentoonstelling in met de werken van de leerlingen. Maak vervolgens een keuze uit onderstaande mogelijkheden:

- De leerlingen geven een rondleiding door de tentoonstelling, waarbij zij een toelichting geven bij wat ze hebben gemaakt.
- De leerlingen beelden het verhaal uit/ geven het verhaal vorm in de tentoonstelling. De voorwerpen en verbeeldingen worden hierbij als illustratie gebuikt.
- De leerlingen maken een nieuwe video-opname van het verhaal. De verschillende onderdelen van de tentoonstelling worden gefilmd (bijvoorbeeld met behulp van een mobiele telefoon) en de leerlingen vertellen zelf het verhaal. Eventueel kunnen de opnames achteraf op de computer worden gemonteerd.

Reflectievragen

- Is jouw versie van het verhaal een goede weergave van het oorspronkelijke verhaal? Vertel.
- Heb je delen uit het verhaal weggelaten? Waarom wel/ niet?
- Kun je een verhaal in een tentoonstelling op eenzelfde manier vertellen als in een film of geluidsopname?

Evalueren

Bespreek met uw leerlingen het doorlopen proces aan de hand van onderstaande vragen:

- Kunnen de leerlingen uitleggen waarom persoonlijke herinneringen worden verzameld en bewaard?
- Waren de leerlingen tevreden over het ontwikkelde eindproduct? Waarom wel/niet?
- Hoe zijn zij bij het ontwikkelen van het eindproduct tot de uiteindelijke keuzes gekomen?

5. Opdracht: Memoires van oorlog

In deze tweede opdracht onderzoeken de leerlingen dagboekfragmenten uit -en over de Tweede Wereldoorlog van verschillende personen. Naar aanleiding van deze fragmenten verdiepen de leerlingen zich in een (fictief) persoon uit deze periode en schrijven zelf een dagboekfragment. Bij deze geschreven dagboek fragmenten zoeken de leerlingen objecten en afbeeldingen die ze presenteren in bijvoorbeeld een tentoonstelling.

Kennisdoelen	De leerling: <ul style="list-style-type: none"> • maakt kennis met diverse dagboekfragmenten uit de Tweede Wereldoorlog. • leert wat een objectlabel is en maakt er zelf één bij gemaakt dagboekfragment
Vaardigheidsdoelen	De leerling: <ul style="list-style-type: none"> • onderzoekt en vergelijkt dagboekfragmenten op feitelijke en emotionele informatie over de schrijver en de periode waarin het fragment geschreven is; • verplaatst zich in een (fictief) persoon uit de Tweede Wereldoorlog en schrijft een dagboekfragment over deze periode aangevuld met een afbeelding en een object.

Benodigdheden

- tekenmaterialen
- diverse voorwerpen die passen bij geschreven dagboekfragmenten
- afbeeldingen uit de Tweede Wereldoorlog

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoek, uitvoeren, presenteren en evalueren.

Onderzoek

Het Haagse Joodse meisje Edith van Hessen, begint een dagboek te schrijven in 1938, als ze 13 jaar oud is. Ze maakt veel mee in de Tweede Wereldoorlog en noteert dit allemaal. Later geeft zij haar dagboek uit. Zie voor meer informatie:

<http://archieef.ntr.nl/deoorlog/page/personen/780054/Edith+van+Hessen.html>

Edith was niet de enige. We kennen natuurlijk allemaal Anne Frank. In 1954 publiceerde het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie (het huidige NIOD) een verzameling van dagboekfragmenten uit de Tweede Wereldoorlog die het instituut van particulieren had verworven. Onder de simpele titel *Dagboekfragmenten 1940-1945* werden 224 gedeeltes van meer dan 100 schrijvers uitgegeven:

http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0084.php

De bundel is tegenwoordig online te raadplegen en bevat ook diverse dagboekfragmenten die zijn geschreven door (toenmalige) inwoners van Den Haag:

Korte fragmenten:

- Leraar gymnasium, 44 jaar - Den Haag, 27 oktober 1940
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0019.php

- Leraar gymnasium, 46 jaar - Den Haag, 8 juli 1942
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0068.php
- Huisvrouw, 55 jaar - Den Haag, 14 december 1942
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0088.php
- Huisvrouw 57 jaar - Den Haag, 23 november 1944
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0180.php
- Huisvrouw, 57 jaar - Den Haag, 22 december 1944
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0187.php

Lange fragmenten:

- Ambtenaresse van een departement, 46 jaar - Den Haag, 12 mei 1940
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0005.php
- Predikantsvrouw, 63 jaar - Den Haag, 31 december 1940
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0023.php
- Leraar gymnasium, 46 jaar - Den Haag, 9 augustus 1942
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0072.php
- Predikantsvrouw, 65 jaar - Den Haag, 28 november 1942
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0084.php
- Leraar gymnasium, 47 jaar - Den Haag, 21 februari 1943
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0095.php
- Huisvrouw, 58 jaar - Den Haag, 16 augustus 1943
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0134.php
- Huisvrouw, 59 jaar - Den Haag, 4 september 1944
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0155.php
- Ingenieur, 29 jaar - Den Haag, 3 oktober 1944
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0163.php
- Ingenieur, 29 jaar - Den Haag, 2 december 1944
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0182.php
- Ingenieur, 29 jaar - Den Haag, 10 januari 1945
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0196.php
- Ingenieur, 29 jaar - Den Haag, 19 januari 1945
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0199.php
- Vrouwelijke kantoorbediende, 24 jaar, Den Haag, 2 maart 1945
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0211.php
- Ingenieur, 29 jaar - Den Haag, 16 maart 1945
http://www.dbnl.org/tekst/sjen001dagb01_01/sjen001dagb01_01_0213.php

Selecteer twee korte dagboekfragmenten of kies één lang fragment en lees dit samen met de leerlingen. Bespreek met de leerlingen eventuele moeilijke woorden en probeer met hen een antwoord te geven op de volgende vragen:

- Wat voor feitelijke informatie is uit het fragment af te leiden over de schrijver van het dagboek?
- Wat voor feitelijke informatie geeft het fragment over de periode waarin het dagboek is geschreven?
- Wat zegt het fragment over de emotionele toestand van de schrijver, hoe voelt hij of zij zich?
- Is uit het fragment iets af te leiden over de achtergrond van de schrijver?

Als u twee korte fragmenten met elkaar vergelijkt, bespreek dan met de leerlingen of er opvallende verschillen in beide fragmenten zijn (bijvoorbeeld in informatie die wordt gegeven of emoties), en hoe die verschillen misschien te verklaren zijn.

Reflectievragen

- Waarom zou de schrijver een dagboek hebben bijgehouden?
- Vind je het belangrijk dat dit dagboekfragment / deze dagboekfragmenten bewaard zijn gebleven?
- Denk je dat anderen het belangrijk vinden dat deze fragmenten bewaard zijn gebleven?
- Kun je de dagboekfragmenten gebruiken om een geschiedenis te schrijven over de Tweede Wereldoorlog? Waarom zal je hiervoor aan alleen deze bronnen niet genoeg hebben?

Uitvoeren

Volg in deze opdracht onderstaande stappen:

1. Geef de leerlingen de opdracht vervolgens zelf een dagboekfragment van een persoon die in de Tweede wereldoorlog leefde, te schrijven. Dit kan iemand zijn die bekend is en die genoemd wordt in de geschiedenisboeken, of een fictief figuur die wel echt zou hebben kunnen geleefd en die 'model' staat voor een bepaalde groep mensen in de samenleving, waar de leerlingen meer over zouden willen weten en uit kunnen zoeken.
2. Vraag de leerlingen een moment in hun dagboekfragment te kiezen en daarvan een tekening te maken, alsof het een bewaarde foto van toen is. Voeg tekst en beeld samen.

Geef eventueel extra informatie/ context over de Tweede Wereldoorlog die relevant is voor de gekozen of verzonnen personen. Deze informatie kan door de leerlingen ook in hun product worden verwerkt.

Reflectievragen

- Waarom heb je gekozen voor deze persoon?
- Wat heeft je het meest verrast over deze persoon?
- Waarom heb je dat moment uitgekozen om te verbeelden?
- Over wie of wat zou je nog meer willen uitzoeken?

Presenteren

Maak een keuze uit onderstaande opdrachten:

- De leerlingen vertellen waarom ze voor deze persoon hebben gekozen, lezen hun fragment voor en tonen de 'foto' erbij op het digibord. De andere leerlingen mogen na afloop vragen stellen.
- De verschillende producten worden gepresenteerd in een tentoonstelling. De leerlingen schrijven een objectlabel dat een toelichting geeft over hun fragment en 'foto'.
- De verhalen en 'foto's' worden gebundeld tot een 'dagboekfragmenten-boekje'.

Reflectievragen

- Is er meer over echte personen of juist meer over verzonnen personen geschreven? Hoe zou dat komen denk je?
- Welk verhaal heeft je het meest verrast? Licht toe.
- Zijn er grote verschillen tussen de fragmenten? Vertel.
- Zijn er ook overeenkomsten? Vertel.
- Heb je andere keuzes gemaakt in je werkstuk dan je medeleerlingen? Waarom?

Evalueren

Bespreek met uw leerlingen het doorlopen proces aan de hand van onderstaande vragen:

- Kunnen de leerlingen uitleggen welke rol dagboekfragmenten kunnen hebben, bij het vertellen van een historisch verhaal?
- Waren de leerlingen tevreden over het ontwikkelde eindproduct? Waarom wel/niet?
- Hoe zijn zij in het ontwikkelen van het eindproduct tot de uiteindelijke keuzes gekomen?

6. Opdracht: Levensverhalen

In de laatste opdracht van dit project verdiepen de leerlingen zich in een aantal belangrijke gebeurtenissen die de afgelopen 100 jaar hebben plaatsgevonden. Naar aanleiding van dit onderzoek nemen de leerlingen een interview af bij een familielid of een kennis over hun levensverhaal. Zij leggen dit interview vast door te schrijven en een beeld en/of geluidsopname te maken. De uitkomsten van dit interview verwerken de leerlingen in een documentaire, een tentoonstelling met objecten of een krantenpagina en presenteren dit aan publiek.

Kennisdoelen	De leerling verdiept zich in een aantal belangrijke gebeurtenissen van de afgelopen 100 jaar door diverse media te onderzoeken.
Vaardigheidsdoelen	De leerling: <ul style="list-style-type: none"> • neemt een interview af in schrift en in beeld of geluid bij een familielid of kennis m.b.t. hun levensverhaal waarbij wat, waar, wanneer en hoe vragen leidend zijn; • werkt een historisch moment uit het interview uit in een documentaire, tentoonstelling of een krantenpagina en presenteert deze.

Benodigheden

- tekenmaterialen
- diverse voorwerpen die passen bij de afgenomen interviews
- geluidsopname apparaat

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoek, uitvoeren, presenteren en evalueren.

Onderzoek

Vertel in de klas over één of enkele belangrijke gebeurtenissen die in de afgelopen honderd jaar hebben plaatsgevonden. Laat de leerlingen krantenkoppen en foto's zien of vertoon een fragment uit een programma als het Jeugdjournaal of het Polygoonjournaal.

Wat voor tijd was dit, hoe zag het leven er toen uit? Wat voor effect zou de gebeurtenis op de mensen hebben gehad?

Bespreek met de leerlingen deze gebeurtenis. Weten zij hier al iets over? Hoe zijn zij aan die informatie gekomen?

Reflectievragen

- Hoe komt het dat de meeste mensen vandaag de dag nog steeds veel over deze gebeurtenissen weten?
- Welke rol spelen foto's en films in de herinneringen die mensen hebben aan deze gebeurtenissen?
- In hoeverre wordt onze kennis over deze gebeurtenissen gekleurd door informatie en kennis die we achteraf hebben gekregen?

Uitvoeren

Geef de leerlingen de opdracht in groepjes een familielid of kennis te interviewen over diens eigen levensverhaal, vanaf de geboorte tot aan de dag van vandaag. Zij kunnen daarbij bijvoorbeeld beginnen met de vraag: 'vertel eens iets over u zelf; waar bent u geboren en waar bent u opgegroeid?' Van belang is dat de leerlingen de geïnterviewde zoveel mogelijk zelf aan het woord laten, en eventueel doorvragen waar nodig.

Daarnaast stellen zij vragen over de nieuwsgebeurtenis die in de klas is besproken, bijvoorbeeld:

- Waar was u toen deze gebeurtenis plaatsvond?
- Wat herinnert u zich nog van deze gebeurtenis?
- Werd u zelf persoonlijk geraakt door deze gebeurtenis?
- Wat voor invloed heeft deze gebeurtenis op uw eigen leven gehad?

De leerlingen maken van het interview een geluids- of video opname en/of schrijven gedeelten van het verhaal op. Daarnaast verzamelen zij (indien mogelijk) attributen die aan het verhaal refereren.

Reflectievragen

- Wat valt je op aan de manier waarop de geïnterviewde persoon zijn/haar verhaal vertelt? Aan welke belangrijke gebeurtenissen hangt hij/zij het op?
- Denk je dat de gebeurtenissen waarover de geïnterviewde personen vertellen op exact de manier zijn verlopen zoals zij erover vertellen? Waarom wel/ niet? Hoe zou dit komen?
- Is het interview te gebruiken als een bron om een historisch verhaal te schrijven? Waarom wel/niet?

Presenteren

Maak een keuze uit onderstaande opdrachten:

- De leerlingen maken een aflevering in de stijl van het televisieprogramma *Andere Tijden*. Zij maken op de computer aan de hand van video-opnamen van het interview een documentaire over het levensverhaal.
- De leerlingen presenteren het verhaal in de klas. Zij geven een schets van het levensverhaal aan de hand van de voorwerpen, opnames en eventuele foto's die zij hebben gemaakt en verzameld.
- De leerlingen maken een historische krantenpagina over één of meerdere bijzondere gebeurtenissen die in het interview naar boven zijn gekomen.

Reflectievragen

- Wat valt op aan de levensverhalen van de verschillende mensen? Zijn er overeenkomsten/verschillen?
- Hoe kunnen eventuele verschillen tussen levensverhalen over dezelfde gebeurtenissen worden verklaard?
- Waarom zijn voorwerpen en foto's belangrijk in het vertellen van persoonlijke herinneringen?
- Welk verhaal verraste je het meest?

Evalueren

Bespreek met uw leerlingen het doorlopen proces aan de hand van onderstaande vragen:

- Kunnen de leerlingen uitleggen of de verzamelde levensverhalen een geschikte bron zijn om een historisch verhaal te schrijven?
- Kunnen zij uitleggen waarom foto's en voorwerpen belangrijk zijn in het doorgeven van (persoonlijke) herinneringen?
- Waren de leerlingen tevreden over het ontwikkelde eindproduct? Waarom wel/niet?
- Hoe zijn zij in het ontwikkelen van het eindproduct tot de uiteindelijke keuzes gekomen?

